Hakemli Makale **GSÜHFD**, 2022; 1: 265-293

YABANCI DEVLET BAŞKANINA KARŞI SUÇ(*)(**)

(Türk Ceza Kanunu Madde 340)

Doç. Dr. **Ali Hakan EVİK**(***)

Öz: Mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (ETCK) olduğu üzere, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda da (TCK) Yabancı Devletlerle İlişkilere karşı çeşitli suçlara yer verilmiştir. Yabancı Devlet Başkanına Karşı Suç, Yabancı Devlet Bayrağına Hakaret ve Yabancı Devlet Temsilcilerine Karşı Suç gibi. Çalışmada bu suçlardan, TCK madde 340'ta yer alan suç incelenecektir. TCK'da, devlete karşı suç olarak düzenlenen bu suç, "birden çok hukuki yararı koruyan bir suçtur. Suçun faili herkes olabilir. Suçun mağduru ise yabancı devlet başkanıdır. Suçun konusu ve hareket unsuru, işlenen suça göre değişiklik göstermektedir, çünkü kanunda özel bir suçun işlenmesinden değil, herhangi bir suçun işlenmesinden bahsedilmektedir. İşlenen suçun şikâyete tabi olması durumunda, soruşturma ve kovuşturma yapılması, "yabancı devletin şikâyeti" şeklindeki karşılıklılık koşuluna bağlı tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Suç, Türk Ceza Kanunu, Yabancı Devlet Başkanına Karşı Suç, Muhakeme Koşulları, Yabancı Devletin Şikâyeti, Karşılıklılık Koşulu.

(*) Makale Gönderim Tarihi: 07.01.2022 - Makale Kabul Tarihi: 25.04.2022.

(**) **"Bu çalışma Kocaeli Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince desteklenmiştir. Proje numarası: 2911."** ("This work was supported by Research Fund of the Kocaeli University. Project Number: 2911")

(***) Kocaeli Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi
(ORCID no: 0000-0002-0032-7754; *alihakan.evik@kocaeli.edu.tr*).

OFFENCES AGAINST THE HEAD OF A FOREIGN STATE
(Turkish Penal Code Article 340)

Abstract: Various offenses Against Relations with Foreign Countries are regulated under Turkish Penal Code (hereinafter TCK), just as they were regulated within the abrogated Turkish Penal Code (hereinafter ETCK). Such as Offences Against the Head of a Foreign State, Offences Against the Flag of a Foreign State and Offences Against the Representative of a Foreign State. In the study, among these crimes, the crime regulated in Article 340 of the Turkish Penal Code will be examined. This crime, which is regulated as a crime against the state in the TCK, is a crime that protects more than one legal benefit. The perpetrator of the crime can be anyone. The victim of the crime is the foreign head of state. The subject of the crime and the actus reus of the crime is varies according to the crime committed, because the law mentions commit of any crime, not commit of a certain crime. If the investigation and prosecution of the act committed is subject to an official complaint, investigation and prosecution is subject to the condition of reciprocity in the form of "complaint by a foreign state".

Keywords: Crime, Turkish Penal Code, Crime Against Foreign Head of State, Conditions of Judgment, Complaint by a Foreign State, Reciprocal Condition.

I. GENEL OLARAK

1. TCK'da Düzenleniş Biçimi

İnceleyeceğimiz suç, Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) 340'ıncı maddede düzenlenmiştir. Yürürlüğe girdiği 2005 yılından bu yana değiştirilmeyen madde metni şöyledir:

> "(1) *Yabancı devletlerden birinin başkanına karşı bir suç işleyen kişiye verilecek ceza, sekizde biri oranında artırılır. Suçun müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.*
>
> (2) *Fiil, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlardan ise, soruşturma ve kovuşturma yabancı devletin şikayetine bağlıdır.*"

Bir ülkenin başkanına karşı işlenen suçların (ister failin kendi ister yabancı devlet başkanına yönelik olsun) özellikleri ve devlet başkanına ait olup da ihlal edilen menfaatler ne olursa olsun, bu suçların genel anlamda

devletin şahsiyetine karşı suçlar kategorisinde olduğu[1] kabul edilmektedir. Aynı zamanda devletin en önemli özelliklerinden birinin, muhatabı olan, eşit ve ilişki içerisinde bulunduğu ve karşılıklılık koşulunu da uygulayan yabancı devletleri, bunların uluslararası düzeydeki temsilcilerini (örneğin, yabancı devletin başkanını, diplomasi memurlarını, uluslararası kuruluşlardaki temsilcilerini) ve yabancı devletin bayrak veya egemenlik alametlerini koruması olduğu[2] ifade edilmektedir. İşte bu nedenlerden dolayı, inceleyeceğimiz Yabancı Devlet Başkanına Karşı Suç, TCK'daki gibi pek çok ülke ceza kanunlarında (örneğin, İtalyan Ceza Kanunu (İtCK md. 295, 296'da), Alman Ceza Kanunu (AlmCK prg. 102 ve mülga prg. 103'te), İsviçre Ceza Kanunu (İsCK md. 296'da), Türk Ceza Kanunlarında ETCK md 164, TCK md. 340) eskiden beri kişilere değil, devlete karşı suçlar kısmında düzenlenmektedir[3].

TCK'nın, ikinci kitabında yer alan Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler başlıklı 4'üncü kısmında yer alan 8'inci bölümün başlığı, "Yabancı Devletlerle Olan İlişkilere Karşı Suçlar"dır. Bu bölümde; yabancı devlet başkanına (TCK md. 340), yabancı devlet bayrağı ile diğer egemenlik alametlerine (TCK md 341) ve yabancı devlet temsilcilerine (TCK md. 342) karşı işlenen suçlar olmak üzere toplam üç suç bulunmaktadır. Bölümün son maddesinde (TCK md. 343) ise herhangi bir suç değil, bu bölümdeki suçlar açısından geçerli (ortak hüküm) niteliğinde olan karşılıklılık (mütekabiliyet) koşulu yer almaktadır.

Öğretide, yabancı devlet başkanları ve temsilcilerine karşı Türkiye'de veya yabancı ülkede bir suçun işlenmesi durumunda Türkiye'de bulunan herkes gibi bu kişilerin de zaten cezai koruma altında olduğu, dolayısıyla Devlete Karşı Suçlar kısmında ayrıca bu suçlara yer verilmesinin gerekli olup olmadığı yö-

---

1 ÖZEK Çetin, **Devlet Başkanına Karşı Suçlar**, İÜHF Yayını, İstanbul, 1970, s. 109.

2 GÖZÜBÜYÜK A. Pulat, **Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, c: II, Bs. 4, Kazancı Yayımları, İstanbul, 1980, s. 751; SOYASLAN Doğan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 13. bası, Yetkin, Ankara, 2020, s. 770.

3 Geçmişteki düzenlemeler için bkz: GÖZÜBÜYÜK, s. 751 vd. Bugünkü düzenlemeler için bkz: https://www.altalex.com/documents/news/2014/07/14/dei-delitti-contro-la-personalita-dello-stato; YENİSEY Feridun / PLAGEMANN Gottfried, **Alman Ceza Kanunu**, Beta, İstanbul, 2009, s. 168; https://www.legislationline.org/download/id/8991/file/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202020-07-01.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2021) Yabancı devlet başkanına saldırı (İtCK md. 295) ve hürriyetine saldırı (İtCK md. 296) suçlarının halen yürürlükte olmasına karşın, yabancı devlet başkanına hakaret (md. 297) ve yabancı devlet temsilcilerine hakaret (md. 298) suçlarının 1999 yılında İtCK'dan kaldırıldıkları görülmektedir. Bkz: https://www.altalex.com/documents/news/2014/07/14/dei-delitti-contro-la-personalita-dello-stato, (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

nünde tartışmalara neden olduğu[4] ifade edilmektedir. Gerçekten de TCK md. 340 olmasa da yabancı devlet başkanına karşı bir suç (örneğin, kasten öldürme, yaralama, hakaret, tehdit vs.) işlediğinde faili, TCK'nın ilgili maddesi uyarınca cezalandırmak mümkündür. Dolayısıyla bu suça tıpkı ETCK'daki gibi TCK'nın bu bölümünde hem de bu şekilde ayrıca yer vermek bizce doğru olmamıştır.

Yine öğretide haklı bir şekilde belirtildiği gibi, suç, eleştiriye açık bir biçimde yer aldığı TCK md. 340'ta başvurulan özel bir gönderme yöntemi kullanılarak düzenlenmiştir[5]. Zira normun hüküm ve yaptırım kısımları, TCK'daki herhangi bir suça gönderme yapılarak, "*yabancı devletlerden birinin başkanına karşı bir suç işleyen kişiye verilecek ceza, sekizde biri oranında artırılır*" denilerek belirlenmiştir. Bu düzenleme: **a)** İşlenen suçun cezasının bu şekilde artırıma tabi olması (işlenecek suçun mağdurunun yabancı ülke devlet başkanı olması) durumu, TCK'daki tüm suçlar açısından geçerli genel bir suça etki eden neden (nitelikli hal) olarak düzenlendiği[6], **b)** Yabancı ülkelerdeki düzenlemelerin[7] aksine suçun özel/bağımsız bir hüküm niteliğinde olmadığı, anlama gelmektedir.

Bir sonraki kısımda da anlatılacağı üzere, suça yönelik TCK'daki düzenleme ile mülga Türk Ceza Kanunundaki (ETCK md. 164'teki) düzenleme hemen hemen aynıdır[8]. Bu itibarla, suçun unsurlarına ve diğer özelliklerine ilişkin açıklamalarımızda ETCK döneminde kaleme alınan eserlerden ve içtihatlardan da yararlanılacaktır.

İnceleyeceğimiz suçun ETCK'daki muadili olan md. 164'te[9] de TCK md 340'ta da suçun illaki Türkiye'de işleneceği yönünde açık veya örtülü

---

4 HAFIZOĞULLARI Zeki / ÖZEN Muharrem, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler-Millete ve Devlete Karşı Suçlar**, 1. bası, US-A Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 495; SAVAŞ Vural / MOLLAMAHMUTOĞLU Sadık, **Türk Ceza Kanunu'nun Yorumu**, c. II, 2. bası, Seçkin, Ankara, 1998, s. 2058.

5 HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 496. Bu yöntem TCK'da sadece bu ve 342'nci maddede kullanılmıştır.

6 ERSOY Uğur, "Türk ve Alman Ceza Hukukunda Yabancı Devletlere Karşı İşlenen Suçlar", **CHD**, s. 35, 2017, ss. 25-87, s. 26.

7 Özel suç olarak düzenleyen ülke ceza kanunlarına örnek olarak bkz: İtCK md. 295, 296(https://www.altalex.com/documents/news/2014/07/14/dei-delitti-contro-la-personalita-dello-stato); AlmCK prg. 102 (YENİSEY / PLAGEMANN, s. 168); İsCK md. 296 (https://www.legislationline.org/download/id/8991/file/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202020-07-01.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

8 DONAY Süheyl, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Beta, İstanbul, 2007, s. 465.

9 ETCK'nın kaynak İtCK'da ise bu tarz bir düzenlemenin yer aldığı görülmektedir. Bkz: EREM Faruk, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, C: II, Seçkin, Ankara, 1993, s. 1113; MAJNO, **Ceza Kanunu Şerhi-Türk ve İtalyan Ceza Kanunları Şerhi**, c: II, Yargıtay Yayımları, Ankara, 1978, s. 63.

bir düzenleme bulunmadığı gibi[10], madde gerekçesinde de bu konuda herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Bu itibarla, TCK md. 13[11] ve bazı yabancı ülke kanunlarındaki düzenlemeler[12] dikkate alındığında kanaatimizce, yorum yoluyla bir suçun bir Türk tarafından yabancı bir ülkede yabancı bir devlet başkanına karşı işlenmesi durumunda da TCK md 340'ın uygulanacağı[13] neticesine ulaşılabilir.

2. TCK ile ETCK'daki Hükümlerin Karşılaştırması

TCK md. 340'ta düzenlenen suçun muadili, ETCK'nın "Ecnebi Devletlerle Bunların Reis ve Elçileri Aleyhinde Cürümler" başlıklı 3'üncü faslında yer alan md. 164'te, "*Her kim ecnebi devletlerden birinin reisi aleyhine bir cürüm ika edecek olursa kanunda o cürme mahsus olan ceza altıda birden üçte bire kadar artırılır.*

Takibat icrası kendine taarruz olunan kimsenin şikayetnamesine bağlı işlerde ecnebi hükümet tarafından müracaat vukubulmadıkça takibat yapılamaz" şeklinde düzenlenmişti[14].

Hükümden de anlaşılacağı gibi, suçun unsurlarına ve diğer özelliklerine yönelik ETCK'daki düzenleme ile TCK'daki düzenleme birbirine paralel[15] olup, en önemli fark, TCK'da dilin sadeleştirilmiş olmasıdır[16].

---

[10] Konu hakkındaki değerlendirmeler için bkz: EREM, s. 1113.

[11] TCK'nın 13'üncü maddesinin konumuzla ilgili kısmı; "*(1) Aşağıdaki suçların, vatandaş veya yabancı tarafından, yabancı ülkede işlenmesi halinde, Türk kanunları uygulanır: a) İkinci Kitap, Birinci Kısım altında yer alan suçlar. b) İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Bölümlerde yer alan suçlar.*" şeklindedir.

[12] Örneğin, bu suçun düzenlendiği AlmCK prg. 102/1'de; "*saldırıya uğrayan kişinin yurt içinde resmi sıfatla bulunduğu sırada işlenmesinden*" (bkz: YENİSEY / PLAGEMANN, s. 168); İtCK md. 295'te; "Suçun (İtalyan) Devletinin topraklarında işlenmesinden" (bkz: https://www.altalex.com/documents/news/2014/07/14/dei-delitti-contro-la-personalita-dello-stato; İsCK md. 296'da "İsviçre'de gerçekleştirilen bir konferans sırasında işlenmesinden" (bkz: https://www.legislationline.org/download/id/8991/file/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202020-07-01.pdf, Erişim Tarihi: 10.10.2021) bahsedilmektedir.

[13] GÖZÜBÜYÜK, s. 752; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 497; SAVAŞ / MOLLAMAHMUTOĞLU, s. 2058. Aksi görüş için bkz: SOYASLAN, s. 770. ETCK döneminde verilen ulaştığımız neticeyi destekleyen Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun (CGK) 26.12.1988 tarih ve 1988-1/325 Esas, 1988/566 Karar sayılı kararı için bkz: WWW.KAZANCİ.COM.TR, (Erişim Tarihi: 13.10.2021).

[14] Majno, s. 62 vd.

[15] Hatta aynıdır. ARSLAN Çetin / AZİZAĞAOĞLU Bahattin, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Asil Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 1321.

[16] HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 496.

İki düzenleme arasındaki benzerlikler, suçların mağdurlarının yabancı ülke devlet başkanı olması, yabancı devlet başkanına karşı işlenen herhangi bir suçun madde kapsamında olması ve işlenen suç neyse onun cezasında belirli oranda artırıma gidilecek olmasıdır[17]. Bu da yukarıda da belirttiğimiz üzere ilgili hükümlerin ETCK ve TCK'daki tüm suçlar açısından geçerli genel bir suça etki eden neden olarak düzenlendiği anlamına gelmektedir[18].

Aralarındaki bir diğer benzerlik, her iki kanunda da işlenen suçun soruşturma ve kovuşturmasının şikâyete tabi olmaması durumunda, soruşturma ve kovuşturmanın re'sen yapılacak olmasıdır[19]. Aksi değerlendirmeden ortaya çıkan netice, yabancı ülke devlet başkanına karşı işlenen suçun takibinin şikâyete bağlı olması durumunda (örneğin, hakaret suçunu oluşturması gibi) suçun takibinin bir muhakeme koşulu olarak yabancı ülke şikayetine tabi olmasıdır. Bu konudaki fark ise, ETCK'da yabancı ülke hükümetinin müracaatından, TCK'da ise yabancı devletin şikayetinden bahsediliyor olmasıdır.

Düzenlemeler arasındaki son benzerlik, karşılıklılık (mütekabiliyet) koşuluna yöneliktir. Her iki kanunda da yabancı ülke devlet başkanına karşı işlenen suçtan dolayı failin muhakemesinin, karşılıklılık koşuluna tabi olduğu, suçun düzenlendiği madde dışında ortak bir hükümde (ETCK md. 167, TCK md. 343'te) ifade edilmektedir.

Ceza muhakemesi koşullarından müracaat ve şikâyet koşulu arasındaki farka ve karşılıklılık koşuluna aşağıda yargılama bahsinde değinilecektir.

İki düzenleme arasındaki ilk fark yaptırımda kendisini göstermektedir: ETCK'da suçun yabancı ülke devlet başkanına karşı işlenmesi durumunda işlenen suçun cezasının 1/6'dan 1/3'e kadar artırılacağı yönündeki düzenleme TCK'da 1/8'i kadar arttırılacağı şeklindedir. Bunun anlamı, ceza hakiminin artırıma yönelik takdirinin TCK'da kaldırılmış olduğu ve artırım oranın eskisine nazaran daha az olduğudur[20]. Bu konudaki bir diğer fark da TCK'da, işlenen suçun müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunacağının düzenlenmiş olmasıdır. Örneğin, failin yabancı ülke devlet başkanını kasten öldürmesi durumunda hakkında TCK md. 81/1 hükmü gereği müebbet değil, ağırlaştırılmış müeb-

17 EREM, s. 1113. GÖZÜBÜYÜK, s. 752; SAVAŞ / MOLLAMAHMUTOĞLU, s. 2058.

18 ERSOY, s. 26.

19 GÖZÜBÜYÜK, s. 753; SAVAŞ / MOLLAMAHMUTOĞLU, s. 2059.

20 ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s. 1321; DONAY, s. 465.

bet hapis cezası verilmek zorunluluğu söz konusu olacaktır. Bu da yine TCK'daki bir suçun yabancı ülke devlet başkanına karşı işlenmesinin, belirli suçlar açısından nitelikli hal olarak düzenlendiği anlamına gelmektedir.

3. Yabancı Ülke Kanunlarındaki Düzenlemeler

A. İtalya

TCK md. 340'ta yer alan suçun, İtCK'da tek bir maddede değil, md. 295, 296 ve 297'de bizdeki gibi, işlenen suçun genel bir ağırlatıcı nedeni olarak değil, bağımsız birer suç olarak düzenlendikleri görülmektedir[21].

İtCK'nın yabancı devlet başkanlarına saldırı başlıklı 295/1'inci maddesi, *"İtalyan topraklarında yabancı bir devlet başkanının canına, güvenliğine veya kişisel özgürlüğüne saldıran kişi, cana kastetme halinde yirmi yıldan az olmamak üzere hapis ve diğer hallerde on beşten az olmayan hapis cezası ile cezalandırılır*",

295/2'nci maddesi de "*yabancı Devlet Başkanı'nın ölümü bu olaydan kaynaklanıyorsa, cana kastetme halinde suçlu kişi müebbet hapis cezası ile cezalandırılır; diğer durumlarda müebbet hapis cezası ile cezalandırılır*",

İtCK'nın yabancı devlet başkanlarının özgürlüğüne saldırı başlıklı 296'ncı maddesi ise, "*Bir önceki maddede belirtilen haller dışında, İtalyan topraklarında bulunan ve yabancı bir devlet başkanının özgürlüğüne saldıran kişi üç yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*" şeklindedir.

Yabancı devlet başkanına hakaret suçunun yer aldığı İtCK'nın 297'nci maddesi 1999'da yürürlükten kaldırılmıştır.

İtCK md. 300'ün başlığı karşılıklılık olup, TCK md. 343'teki hükmün muadilidir. Madde şöyledir:

> "*295, 296, 297 ve 299. maddelerin hükümleri, yalnızca yabancı hukukun karşılıklı olarak İtalyan devlet başkanına veya İtalyan bayrağına eşit cezai korumayı garanti ettiği ölçüde uygulanır. Diplomatik misyon başkanları, 298. maddeye göre, ancak yabancı devlet İtalyan diplomatik misyon başkanlarına eşit cezai koruma sağlıyorsa, yabancı devlet başkanlarıyla eşittir. Eşit cezai korumanın bulunmaması halinde, on ikinci ve on üçüncü başlıklar (kişilere karşı ve mala karşı suçlar) hükümleri uygulanır; ama ceza arttırılır.*"

---

[21] Bkz: https://www.altalex.com/documents/news/2014/07/14/dei-delitti-contro-la-personalita-dello-stato, (Erişim Tarihi: 13.10.2021).

B. Almanya

Almanya'da da incelediğimiz suç, bağımsız bir suç olarak yabancı devletin organ ve temsilcilerine karşı saldırı başlığı altında AlmCK prg. 102'de düzenlenmiştir. Paragrafın 1'inci fıkrası, "*Her kim, yabancı devletlerden birinin başkanına, yabancı bir hükümetin üyesi veya yabancı bir diplomatik temsilciliğine, Almanya Federal Cumhuriyeti'nde akredite olan yöneticisine, saldırıya uğrayan kişinin yurt içinde resmi sıfatla bulunduğu sırada, bedenine veya hayatına karşı bir saldırıda bulunursa, beş yıla kadar hapis cezası veya adli para cezası ile çok ağır hallerde ise bir yıldan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılır.*",

2'nci fıkrası da "*Mahkeme en az altı ay hapis cezasına mahkûm ederse, bu ceza ile birlikte kamu görevi üstlenme ehliyeti, seçimlerden haklar kazanma ehliyeti kamusal alanlarda seçme veya oy kullanma hakkının kullanılmasının yasaklanmasına karar verilebilir*"[22] yönündedir.

İçerisinde yabancı devlet başkanına hakaret suçunun da düzenlendiği AlmCK prg. 103'teki yabancı devletlerin organ ve temsilcilerine hakaret başlıklı suç, 01.01.2018 tarihinde tıpkı İtalya'da olduğu gibi yürürlükten kaldırılmıştır.

Karşılıklılık koşulunun da düzenlendiği ceza takibatının şartları başlıklı AlmCK prg. 104/a da "*Bu bölümde yer alan suçların soruşturulması veya kovuşturulması için, Almanya Federal Cumhuriyeti'nin, söz konusu devlet ile diplomatik ilişkisinin bulunması, karşılıklılık şartının garanti edilmiş olması ve ayrıcı suçun işlendiği sırada, bu garantinin mevcut bulunması, yabancı hükümet tarafından verilmiş bir talebin mevcudiyeti ve Almanya Federal Hükümetinin ceza takibatı açısından izin verilmiş olması şarttır*"[23] şeklindedir.

C. Fransa

Fransız Basın Özgürlüğü Kanunu mülga md. 36'da yabancı devlet başkanını, yabancı devlet hükümet başkanını ve dışişleri bakanını aşağılamak suçu yer almaktaydı[24]. Bu madde de İtalya ve Almanya'da olduğu şekilde, ifade hürriyeti gereği yürürlükten kaldırıldı. Fransız Ceza Kanunu'nda ya-

---

22 YENİSEY / PLAGEMANN, s. 168.

23 YENİSEY / PLAGEMANN, s. 170.

24 Bkz: https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT000006070722/, (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

bancı devlet başkanına karşı işlenen bir suçun özel olarak düzenlenmediği görülmektedir. Bu itibarla, yabancı devlet başkanına karşı adam öldürme, yaralama gibi bir suçun işlenmesi durumunda kanundaki genel hükümlerin uygulanacağı ortadadır.

D. İsviçre

İçeriğinde yabancı devlet başkanını aşağılama suçunun da düzenlendiği İsCK md. 296, "Yabancı bir devletin başkanını, hükümet üyelerini, diplomatik temsilcilerini, İsviçre'deki diplomatik bir konferansa katılan resmi delegelerini veya İsviçre'de yerleşik ya da ikamet eden uluslararası bir kuruluştaki resmi temsilcilerinden birini alenen aşağılayan kişi üç yılı geçmemek üzere hapis veya para cezası ile cezalandırılır"[25] şeklindedir. Görüldüğü üzere, İsCK'da sadece yabancı devlet başkanına karşı hakaret suçu özel olarak düzenlenmiştir. Bu da tıpkı Fransa'da olduğu gibi yabancı devlet başkanını öldürmek, yaralamak gibi başka bir suçun işlenmesi durumunda genel hükümlerin uygulanacağı anlamına gelmektedir.

E. Polonya

Polonya CK md. 136'da yabancı devlet başkanına saldırı ve alenen hakaret suçlarının düzenlendiği görülmektedir[26]. Söz konusu maddenin 1'inci paragrafı, "her kim, Polonya Cumhuriyeti topraklarında Polonya Cumhuriyeti nezdinde akredite olan yabancı bir devletin başkanına, diplomatik başkanına veya kanun, anlaşma ya da genel olarak benzer şekildeki bir korumadan yararlanan kimseye karşı etkin saldırı gerçekleştirirse üç aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır".

Maddenin 3'üncü paragrafı da "her kim, paragraf 1'de sayılan kimselere alenen hakaret ederse bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" şeklindedir.

II. KORUNAN HUKUKİ YARAR

Yukarıda, yabancı devlet başkanlarına yönelik suçların genel anlamda devletin şahsiyetine karşı suçlar kategorisinde olduğunu ve devlet olma gereği yabancı devlet temsilcilerinin (başkanı dahil) korunmasının gerektiğini

---

[25] Bkz: https://www.legislationline.org/download/id/8991/file/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202020-07-01.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

[26] https://www.legislationline.org/download/id/7354/file/Poland_CC_1997_en.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

belirtmiştik. Devlet başkanı, siyasi iktidar içerisinde yer alan ve tek kişiden oluşan bir organdır. Bu itibarla, devlet başkanına karşı bir suç işlendiğinde hem tek kişiden oluşan bu organ hem de devlet başkanının şahsının korunması amaçlanmaktadır. İhlal edilen menfaat şahsi olsa da devlet başkanı egemenliğin sembolü olduğundan devlete karşı bir suç işlenmiş olmakta ve bu da kendi devlet başkanına yönelik olduğunda ulusal, yabancı devlet başkanına yönelik olduğunda da uluslararası birlik ve düzeni bozmaktadır[27]. Kaldı ki, bu tarz düzenin devamlılığı, ilişkilerin normal şekilde sürdürülebilirliği, yabancı devlet başkanlarının ilgili devletin teminatı (koruması) altında olmasını da gerektirmektedir[28].

TCK md. 340/1'de düzenlenen yabancı devlet başkanına karşı suçla korunan hukuki yarar konusunda yabancı ve Türk öğretisinde çeşitli görüşler ileri sürülmektedir: İtalyan öğretisindeki bir görüşte; 'bu suçla amaçlananın devlette görev alan kimselerin kişisel olarak korunması olmadığı, esasında bu kişiler nezdinde devletin güvenliğini korumanın amaçlandığı, bu temelde uluslararası ilişkilerde ortaya çıkabilecek olası olumsuzlukların önüne geçilmesinin, bu sayede de neticede devlete ait bir değerin (devletin) korunmak istendiği' ifade edilmektedir[29]. Diğer bir görüş ise, 'karşılıklılık koşulunun aranıyor olması, düzenlemenin esasının uluslararası yardımlaşma olduğu, bu itibarla ilk görüşün aksine ulusal bir değerin (devletin) korunmak istenmediği' şeklindedir[30]. Alman öğretisindeki bir görüş, 'yabancı devletlerin hukuki menfaatlerinin', bir diğer görüş, 'yabancı devletlerle mevcut iyi ilişkilerin sürdürülmesindeki milli menfaatin', karma nitelikteki üçüncü görüş ise, 'bu amaçların her ikisinin birlikte sağlanmak istenmesi' olduğu yönündedir[31].

Türk öğretisindeki bir görüşe göre; 'siyasi ve askeri güvenliği sarsacak nitelikte bu türden bir suçun işlenmesi durumunda Türkiye'nin uluslararası durumu zayıflayabilir, hatta bozulabilir, bu itibarla suçla öncelikle Türk Devletinin uluslararası menfaatleri korunmak istenmektedir'[32]. Bir başkasına göre, 'TCK md 340/1'de, devlet başkanına karşı işlenen suçun herhangi bir

---

27 GÖZÜBÜYÜK, s. 751; ÖZEK, s. 109-113.

28 SOYASLAN, s. 770.

29 FIANDACA Giovanni / MUSKO Enzo, **Dritto Penale, Parte Speciale**, c: I, Bologna, 1993, s.85'ten aktaran HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 495.

30 Enclopedia di Dritto, 41'den aktaran HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 495.

31 Alman öğretisindeki bu görüşler için bkz: ERSOY, s. 30-31.

32 ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s. 1321; GÖZÜBÜYÜK, s. 751.

suç olabileceği ifade edilmiş olsa da (öldürme, yaralama, hakaret, hırsızlık vs.) işlenen suç yabancı bir devlet başkanına yönelik olup, "bir anlamda niteliği değiştiğinden"[33], bu suçla korunan hukuki yarar, "devletlerin uluslararası ilişkilerinin bozulması tehlikesine neden olabilecek ihlallerin önlenmesine yönelik kamusal yarardır."[34]

Katıldığımız görüşe göre ise, burada ikili bir koruma söz konusudur. Yabancı bir devlet başkanına karşı Türkiye'de veya bir Türk tarafından yabancı bir ülkede suç işlenmesi (öldürülmesi, saldırıya uğraması, hürriyetinin tahdit edilmesi, aşağılanması gibi) durumunda hem ulusal hem de uluslararası menfaatlerimizin zarar göreceği ortadadır. Bu itibarla bu suçla, uluslararası ilişkilerimizin bozulması tehlikesine neden olabilecek ihlallerin önlenmesine yönelik kamusal yarar (ulusal menfaatlerimiz) ve karşılıklılık koşuluna riayet eden yabancı ülkelerin menfaatleri (bir anlamda bizim de uluslararası menfaatlerimiz) korunmak istenmektedir[35].

III. SUÇUN UNSURLARI

1. Maddi Unsurlar

A. Fail

TCK md. 340/1'de düzenlenen suçun özgü suç niteliğinde olmadığı görülmektedir. Zira kanun maddesinde faile yönelik herhangi bir özel belirleme bulunmamakta, sadece kişi şeklinde ifade edilmektedir. Bu itibarla herkes bu suçun faili olabilir[36]. Fail, bu suçu Türkiye'de veya yabancı ülkede işleyen bir Türk olabileceği gibi, mağdurun tabi olduğu yabancı ülke ile aramızın bozulması için suçu Türkiye'de işleyen bir yabancı da olabilir[37].

B. Mağdur

Suçun mağduru da korunan hukuki yarar gibi tartışmalı konulardan birini oluşturmaktadır: Korunan hukuki yarar, uluslararası ilişkilerin bozulmasının önüne geçmek olduğundan, bu ilişkilerin muhatabının Türkiye Cumhu-

---

33 ÖZEK, s. 109.

34 HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 496. Benzer yöndeki görüş için bkz: SOYASLAN, s. 770.

35 ERSOY, s. 32.

36 ERSOY, s. 55; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 496.

37 ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s. 1321. Tıpkı Cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı suçunda (ETCK md. 156, TCK md. 310'da) olduğu gibi. Bkz: ÖZEK, s. 128.

riyeti Hükümeti olduğu, bu itibarla mağdurun hükümet olduğunu, hangi suç olursa olsun devlet başkanına (bir kimseye) karşı suç işlendiğinden mağdurun yabancı devlet başkanı olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır[38]. Kanaatimizce, bu suçta hem hükümet hem devlet başkanı birlikte mağdurdur. Mağdur konumundaki devlet başkanı, ülkenin idare şekline göre, cumhurbaşkanı, başkan, kral, kraliçe, Vatikan açısından Papa vs. olabilir[39].

TCK md 340'ın gerekçesinde; "*söz konusu yabancı devletin Türkiye tarafından tanınmış bulunması, doğal olarak, temel koşuldur*"[40] ifadesi yer almaktadır. Bundan, madde metninde sözü edilen mağdur konumundaki yabancı devlet başkanının Türkiye tarafından tanınmış bir devletin başkanı olmasının şart olduğu anlaşılmaktadır[41]. Korunan hukuki yararlardan biri, uluslararası menfaatler olunca tanımadığımız bir ülke ile zaten bu tarz ilişki olmayacak, tanımadığımız bir ülkenin devlet başkanı da koruma kapsamında bulunmayacaktır[42]. Mağdur hükümetimizce tanınmış ama düşman bir ülke devlet başkanı da olabilir zira temel amaç uluslararası ilişkilerin bozulmasının önüne geçmek olduğundan sadece dost değil, düşman ülke ile zaten bozuk olan ilişkilerinin daha da bozulması istenen bir şey değildir[43].

Mağdur sadece yabancı bir ülkenin devlet başkanı olabilir. Diğer bir deyişle, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Başkanı (Cumhurbaşkanı) madde kapsamında değildir. Çünkü düzenleme gayet açık ve net olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti Devlet Başkanına karşı işlenecek bu türden suçlar, ayrı ve özel başka (TCK md. 299 ve 310'daki) suçları oluşturmaktadır[44]. Korunan hukuki yararı ve suçun düzenlendiği yeri dikkate alarak, yabancı devlet başkanı olan mağdura karşı olası suçun, ancak resmi ziyarette bulunduğu sırada işlenmesinin şart olduğu, turistik gezi esnasında işlenmesi durumunda normal mağdur sayılması gerektiği[45] yönündeki görüşe iştirak etmemekteyiz. Zira nasıl ki, dostane ilişkiler içerisinde olmadığımız bir devletin başkanına karşı

---

38 HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 497; ÖZEK, s. 114.

39 GÖZÜBÜYÜK, s. 752.

40 Gerekçe için bkz: https://www.lexpera.com.tr, (Erişim Tarihi: 24.09.2021).

41 ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s. 1322; ERSOY, s. 42; GÖZÜBÜYÜK, s. 752; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 497; Majno, s. 63; SAVAŞ / MOLLAMAHMUTOĞLU, s. 2058.

42 EREM, s. 1113.

43 EREM, s. 1113; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 497; SAVAŞ / MOLLAMAHMUTOĞLU, s. 2059; SOYASLAN, s. 770.

44 ÖZEK, s. 129.

45 SOYASLAN, s. 771.

bir suç işlenmesi (örneğin, öldürülmesi) uluslararası ilişkilere daha fazla zarar verecek mahiyettedir, aynı şekilde turistik amaçla ülkemize gelen bir devlet başkanına yönelik suç işlenmesi de bünyesinde bu tehlikeyi barındırmaktadır. Ayrıca bir devlet, ülkesinde herhangi bir amaçla (ister gezme ister resmi ziyaret amaçlı) bulunan bir yabancı devlet başkanını her türlü korumak yükümlülüğündedir. Kaldı ki, konuyla ilgili olarak yukarıda da belirttiğimiz üzere, AlmCK'da suçun, yabancı devlet başkanının '*yurt içinde resmi sıfatla bulunduğu sırada*' işlenmesinden[46]; İtCK'da suçun '(İtalyan) Devletinin topraklarında işlenmesinden'[47]; İsCK'da suçun, 'İsviçre'de, İsviçre'deki bir konferansta işlenmesinden'[48], Polonya CK'da suçun 'Polonya Cumhuriyeti topraklarında işlenmesinden'[49] bahsedilmektedir. TCK'da ise, bu yönde bir düzenleme, ülkemizde işlenmesi gerektiği yönünde bir sınırlama bulunmamaktadır.

Yargıtay CGK'nın da TCK md. 340'taki suçun ülkemizde işlenmesinin şart olmadığı yönündeki görüşümüzü destekler mahiyette Vatikan Devlet Başkanı Papaya karşı bir Türk tarafından yabancı bir ülkede (İtalya'da) gerçekleştirilen suikast girişimine yönelik olarak fiil tarihinde yürürlükte bulunan ETCK md. 164'ün (TCK md. 340/1) uygulanması yönünde içtihatta bulunduğu görülmektedir[50].

Son olarak bilindiği üzere, ceza hukukunda suçluların iadesi kurumuna yönelik düzenlemeler arasında 'Suikast Hükmü' veya 'Belçika Kuralı' denilen bir kural bulunmaktadır[51]. Buna göre; yabancı ülke devlet başkanına ve aile üyelerine karşı işlenen tecavüz fiilleri siyasi suç olarak kabul edilmemekte ve siyasi suç faili iade edilmez kuralının istisnası söz konusu olmaktadır. Dikkat edileceği gibi bu kural kapsamına sadece devlet başkanı değil, aile üyeleri de dahildir. TCK md. 340/1 hükmünden açıkça anlaşıldığı üzere,

---

46 YENİSEY / PLAGEMANN, s. 168.

47 Bkz: https://www.altalex.com/documents/news/2014/07/14/dei-delitti-contro-la-personalita-dello-stato, (Erişim Tarihi: 24.09.2021).

48 Bkz: https://www.legislationline.org/download/id/8991/file/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202020-07-01.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2021.

49 https://www.legislationline.org/download/id/7354/file/Poland_CC_1997_en.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

50 Yargıtay CGK'nın söz konusu 26.12.1988 tarih ve 1988-1/325 Esas, 1988/566 Karar sayılı kararı için bkz: www.kazanci.com.tr, (Erişim Tarihi: 13.10.2021).

51 Konu hakkında bkz: ARTUK M. Emin / GÖKCEN Ahmet / ALŞAHİN M. Emin / ÇAKIR Kerem, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 15. bası, Adalet, Ankara, 2021, s. 1136; ÖZEK, s. 122-125.

incelediğimiz suçun koruma alanına ise sadece yabancı devlet başkanı girmektedir. Devlet başkanının aile üyeleri veya AlmCK'daki (mülga prg 103) düzenlemenin aksine başbakan veya bakanlara karşı işlenen suçlarda TCK md 340 hükmünün uygulanması mümkün değildir[52]. TCK md 342'de düzenlenen yabancı devlet temsilcilerine karşı suçla yabancı bir devlet mensubuna karşı suç işlenmesi durumunun yaptırım altına alınmış olmasına karşın, yabancı devlet başkanının refakatinde veya yanında seyahat eden eşinin veya başbakan ya da bakanın koruma kapsamına alınmamasına bir anlam vermek mümkün değildir[53].

C. Suçun Konusu

TCK md. 340/1'de düzenlenen suçun işlenmesi için mevzuatımızdaki herhangi bir suçun işlenmesinin yeterli olduğundan, diğer deyişle işlenmesi olası suç bakımından kanunda bir açıklık bulunmadığından (özel bir suç belirtmediğinden) suçun konusu da işlenen suça göre değişiklik gösterecektir. Örneğin, adam öldürme, yaralama, kişiyi özgürlüğünden yoksun kılma suçunun işlenmesi durumunda suçun konusu yaşayan bir kimse (insan), hırsızlık suçunun işlenmesi durumunda menkul mal, hakaret suçunun işlenmesi durumunda da bir kimsenin onuru, şerefi, saygınlığı olacaktır[54]. Bu itibarla suçun konusunu somut olaya göre, yabancı devlet başkanının fiziki veya manevi varlığı teşkil edecektir[55].

D. Hareket

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, suçun hüküm kısmı, "*yabancı devletlerden birinin başkanına karşı bir suç işleyen kişiye*" denilerek mevzuatımızdaki herhangi bir suça gönderme yapılarak belirlenmiştir[56]. Madde yabancı devlet başkanına karşı her nevi (herhangi bir) suçu kapsamaktadır[57]. Örneğin, yabancı devlet başkanının hayatına (öldürme), vücut tamlığına (yaralama), hürriyetine (kaçırılıp alıkonulma), şerefine (hakaret) veya mal

---

52 ERSOY, s. 58.

53 Benzer eleştiri ve değerlendirmeler için bkz: ERSOY, s. 58.

54 "*Suçun konusunun, yabancı devlet başkanının korunan her türlü hukuki değeri*" olduğu katılmadığımız görüş için bkz: ERSOY, s. 58. Zira bu belirleme suçun konusunu değil, suçla korunan hukuki yararı ifade etmektedir.

55 ÖZEK, s. 109, 111; SOYASLAN, s. 771.

56 EREM, s. 1113; GÖZÜBÜYÜK, s. 753; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 496.

57 ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s. 1322; DONAY, s. 465; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 496; SOYASLAN, s. 771.

varlığına (hırsızlık, dolandırıcılık) karşı işlenmiş bir suç olabilir[58]. Hüküm gayet açık olup, kabahatlerin kapsam dışında tutulduğu anlaşılmaktadır[59].

Düzenleme böyle olduğu için suçun hareket kısmı şu veya bundan ibarettir demek ve bu kısımda açıklamak da suçu, hareketin sayısı, önemi, işlenme şekli açısından değerlendirmek de mümkün değildir. Zira tüm bu hususlar somut olayda işlenen suça göre şekillenecektir[60]. Örneğin, yabancı devlet başkanının öldürülmesi durumunda, adam öldürmeye, yaralanmasında yaralamaya yönelik suçun hareket kısmı bu suçun da hareket kısmını oluşturacaktır. Yine aynı şekilde işlenen suçun adam öldürme veya yaralama olması durumunda suç, hareketin önemi açısından serbest hareketli olacak, öldürmenin icraen veya ihmalen işlenmesi durumunda hareketin şekli açısından icrai veya ihmali, güveni kötüye kullanma suçu olması durumunda da seçimlik hareketli bir suç olacaktır.

Kanunda herhangi bir suçun işlenebileceğinden bahsedilmiş ve bunun işlenen suçun nitelikli hali olduğu belirtilmiş olsa da suçun yabancı devlet başkanına karşı işlenmiş olması ve nitelikli halin TCK'da devlete karşı suçlar başlığı altında yer alması, işlenen suçun niteliğinin de değişeceği anlamına gelmektedir[61]. Yabancı devlet başkanının öldürülmesi örneğinde hem adam öldürme suçunun nitelikli hali gerçekleşmiş olacak ve bu nedenle cezada artırıma gidilecek hem de suç kişilere değil, devlete karşı işlenen bir suç niteliğine bürünecektir[62]. Bunun da meclis tarafından çıkarılan bir af kanununda devlete karşı suçların af kapsamına alınmaması durumunda, normal adam öldürme suçlarının af kapsamında olması ama yabancı devlet başkanını öldürme suçunun bu kapsamda olmaması veya TCK md. 66/7 gereği bir Türk'ün yabancı ülkede yabancı devlet başkanını öldürmesi halinde TCK md. 66'da düzenlenen dava zamanaşımının uygulanmaması gibi çeşitli neticeleri olacaktır.

E. Netice

İşlenecek suç konusunda kanun maddesinde bir belirleme söz konusu olmadığından, hareket kısmında söylediklerimiz netice açısından da aynen

---

58 EREM, s. 1113; ÖZEK, s. 109.

59 ETCK döneminde de kabahatler kapsam dışındaydı. Bkz: EREM, s. 1114; SAVAŞ / MOLLAMAHMUTOĞLU, s. 2058.

60 ERSOY, s. 60.

61 EREM, s. 1113; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 496.

62 ÖZEK, s. 109.

geçerlidir. Bu itibarla, suçun neticesi bakımından da somut olayda işlenen suçun niteliğine ve özelliklerine göre bir değerlendirme yapmak gerekmektedir[63]. Örneğin, yabancı devlet başkanının öldürülmesi veya yaralanması durumunda netice açısından ani, kaçırılıp alıkonulması durumunda mütemadi bir suç, mal varlığının çalınması veya dolandırılması durumunda zarar, hakarete uğraması durumunda ise tehlike suçu söz konusu olacaktır.

F. Teşebbüs

TCK md. 340'ta herhangi bir suçun işlenmesinden bahsedilmektedir, suçun tamamlanmasından değil. Dolayısıyla işlenen suçun tamamlanmış olmasının veya teşebbüste kalmasının bir önemi bulunmamaktadır[64]. Somut olayda işlenen suç, eğer teşebbüse müsaitse ve şartları da mevcutsa, fail teşebbüs hükümlerine göre cezalandırılacaktır. Örneğin, yabancı devlet başkanı öldürülmüşse tamamlanmış adam öldürmenin cezası ile ölmemiş yani suç teşebbüs aşamasında kalmışsa teşebbüsün düzenlendiği TCK md. 35/2 gereği daha az ceza ile cezalandırılacaktır.

2. Manevi Unsur

TCK md. 340/1'de herhangi bir suçun işlenebileceğinden bahsedilmiş, işlenecek olası suçun manevi unsurunun kast veya taksir olup olmaması konusunda herhangi bir ayırıma, belirlemeye gidilmemiştir. Bundan, sanki taksirli suçların da madde kapsamında olabileceği sonucu çıkmaktadır. Ancak, suçun düzenlendiği yer, korunan hukuksal yarar gibi hususlar ve TCK md. 11 ve 13'üncü maddeleri dikkate alındığında, suçun ancak, kasıtlı bir suç olabileceği değerlendirilmektedir[65]. Örneğin, yabancı devlet başkanını kasten öldürmek, öldürmeye teşebbüs etmek, kasten yaralamak, hakaret etmek, hürriyetini tahdit etmek gibi. Somut olayda hangi suç işlenecek olursa, o suç için aranan kast bu suç açısından da geçerli olacaktır.

Koşulları gerçekleşmiş ve suçun yapısı müsaitse, işlenecek suçun olası kastla da işlenmesi mümkündür. Örneğin, adam öldürme veya yaralama fiillerinin olası kastla işlenmesi gibi. Yine maddedeki düzenlemede, yabancı devlet başkanına karşı işlenen suçta belirli bir amaç veya saikin aranmadığı

---

63 ERSOY, s. 63; ÖZEK, s. 174.

64 ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s. 1322; EREM, s. 1114; ERSOY, s. 66-67; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 497; ÖZEK, s. 175.

65 Aynı yöndeki görüşler için bkz: ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s. 1322; EREM, s. 1114; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 497; ERSOY, s. 64; GÖZÜBÜYÜK, s. 753; Özek, 116.

da anlaşılmaktadır[66]. Diğer deyişle, fail, yabancı devlet başkanına işlediği bu suçu siyasi bir saikle veya kişisel bir nedenle de işleyebilir.

3. Hukuka Aykırılık Unsuru

İncelediğimiz suç açısından mevzuatımızda özel bir hukuka uygunluk nedeni öngörülmediği için hukuka aykırılık konusunda genel hükümler geçerli olacaktır[67]. Pratikte uygulanma ihtimali çok düşük de olsa koşulları var olmak kaydıyla örneğin, failin yabancı devlet başkanına karşı kendisini savunması durumunda meşru savunma[68], basın özgürlüğü kapsamındaki eleştiri hakkı yabancı devlet başkanına karşı işlenen hakaret suçu açısından bir hukuka uygunluk nedeni olabilecektir.

Buna karşılık, yabancı devlet başkanına hakaret edilmesi durumunda, isnat olunanların gerçekliğinin ispatlanabileceği iddiası ileri sürülemez ve TCK'nın isnadın ispatı başlıklı 127'nci maddesi uygulanamaz[69]. Zira böyle bir durumda uluslararası ilişkilerin ciddi anlamda zarar görme tehlikesi söz konusu olabilir.

4. Suçu Etkileyen Nedenler

TCK md. 340/1'de, "*yabancı devlet başkanına karşı suç işleyen kişiye verilecek ceza, sekizde biri oranında artırılır. Suçun müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur*" denilmektedir. Bundan, işlenecek olası suç için bir ayrım yapılmaksızın, TCK md. 340/1'in bütün suçlar bakımından geçerli genel bir ağırlatıcı neden (suçun nitelikli hali) olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır. Bu nitelikli halin uygulanabilmesi için failin kastının bunu da kapsaması gerekmektedir, yani failin işlediği suçun mağdurunun yabancı bir devletin başkanı olduğunu bilmesi şarttır[70].

TCK md. 340/1 hükmü ile sağlanmak istenen amaç ve korunmak istenen hukuki yararlar dikkate alındığında, bizce suçun bu şekilde genel bir

---

66 ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s. 1322; EREM, s. 1114; Ersoy, 64; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 497; ÖZEK, s. 117.

67 ERSOY, s. 65.

68 ÖZEK, s. 120.

69 GÖZÜBÜYÜK, s. 753. Uygulanabileceği yönündeki katılmadığımız aksi görüş için bkz: EREM, s. 1114.

70 ERSOY, s. 63; GÖZÜBÜYÜK, s. 753; ÖZEK, s. 117.

nitelikli hal olarak düzenlemek yerine, yabancı devlet başkanına karşı özel bir suç şeklinde (tıpkı Cumhurbaşkanımıza yönelik suçlar gibi) düzenlenmesi çok daha yerinde olurdu[71].

IV. KUSURLULUĞU ETKİLEYEN NEDENLER

TCK'da, incelediğimiz suç açısından kusurluluğu ortadan kaldıran veya etkileyen özel bir nedene yer verilmemiştir. Şartlarının gerçekleşmesi kaydıyla, TCK'nın 28/1'inci maddesinde düzenlenen cebir ve tehdide yönelik hükmün pratikte pek mümkün görünmemekle birlikte somut olayda uygulanması söz konusu olabilecektir. Örneğin, yabancı devlet başkanının öldürülmesi, yaralanması veya hakaret edilmesi yönünde cebir veya tehditte bulunulması.

Yine aynı şekilde TCK md. 25/2'de yer alan zorunluluk hali söz konusu olabilir.. Örneğin; bir hakka yönelik ağır ve muhakkak bir tehlikeyi bertaraf etmek amacıyla (hastanede yatmakta olan çocuğunun acil tedavi masraflarını karşılayabilmek için) bu amacı gerçekleştirmeye yarayan bir eşyanın veya mal varlığı değerinin yabancı devlet başkanından çalınması gibi.

Somut olayda fail maddi unsurlar kapsamındaki suçun nitelikli halinde (öldürdüğü veya yaraladığı kişinin yabancı bir devletin başkanı olduğu hususunda) hataya düştüğünde, fail bu hatasından, yabancı devlet başkanını öldürmüş veya yaralamış gibi değil, normal bir insanı öldürmüş veya yaralamış gibi cezalandırılarak yararlanacaktır[72].

Yine fail tarafından yabancı devlet başkanına karşı suç işlenmesinin nedeni TCK md. 29'da düzenlenen haksız tahrike dayanmaktaysa, haksız tahrik kusurluluğu kaldıran değil, etkileyen bir neden olarak cezada indirime gidilmesi esasında dayandığından, TCK md 340/1 kapsamındaki bir suçu işleyen failin cezasında da indirim söz konusu olacaktır.

V. SUÇLARIN BİRLEŞMESİ VE İŞTİRAK

1. Suçların Birleşmesi

İncelediğimiz suç, bağımsız bir suç tipi olmayıp somut olayda işlenen herhangi bir suçun cezayı ağırlaştıran nitelikli hali olduğundan, işlenen suçta

---

[71] Aynı yönde bkz: SOYASLAN, s. 771.

[72] GÖZÜBÜYÜK, s. 753; ÖZEK, s. 11-118; SOYASLAN, s. 770.

geçerli içtima kuralları bu suç açısından da geçerli olmak durumundadır. Diğer bir deyişle, suçların birleşmesi işlenen suça göre değişkenlik gösterecektir[73]. Örneğin, devlet başkanının öldürülmesi veya buna teşebbüs edilmesi durumunda adam öldürme suçuna, yaralanması durumunda yaralama suçuna göre içtima değerlendirmesi yapılmak gerekecektir.

2. İştirak

TCK md. 340/1'de düzenlenen suçun faili herhangi bir kimse olabileceğinden iştirake yönelik özel bir düzenleme ve özellik bulunmamaktadır. Bu itibarla, iştirak konusunda genel kurallar geçerlidir[74].

VI. YAPTIRIM VE YARGILAMA

1. Yaptırım

Yabancı devlet başkanına karşı suçun yaptırımı, TCK md. 340/1'e göre, işlenecek olası suçun cezanın 1/8'i kadar artırılarak belirlenecektir. Diğer bir deyişle, suçun yaptırımı somut olayda hangi suç işlenmişse (örneğin, kastan yaralama, cinsel saldırı, hırsızlık, hürriyetten yoksun kılma, hakaret vs.) o suçun TCK'da belirtilen cezasında 1/8 oranında artırım yapılarak tespit edilecektir.

Suçun temel şekli söz konusu ise temel cezada, nitelikli hali söz konusu ise nitelikli halin cezasında artırım yapılacaktır. Örneğin, kasten yaralama suçunun TCK md. 86/1'deki temel şekli işlenmiş ise bir yıldan üç yıla kadar olan hapis, TCK md. 86/2'deki daha az cezayı gerektiren nitelikli halin gerçekleşmesi durumunda dört aydan bir yıla kadar olan hapis, TCK md. 86/3-a'daki daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halin gerçekleşmesi durumunda ise bir buçuk yıldan, dört buçuk yıla kadar olan hapis cezası üzerinden artırım yapılacaktır.

ETCK'daki düzenlemede artırım oranının 1/8'den, 1/2'ye kadar olduğu, düzenlemenin devlete karşı suçlar arasında yer alması ve korunan hukuki yararın uluslararası ilişkilerin bozulmasının önlenmesi olduğu düşünüldüğünde, temel cezada sadece 1/8 oranında artırımın ne kadar az ve yeterli korumayı sağlamaktan uzak olduğu ortadadır[75]. Bu itibarla, katıldığımız

---

[73] ERSOY, s. 66.

[74] ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s. 1322; ERSOY, s. 66; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 497.

[75] ERSOY, s. 68.

görüşe göre, suçun bu şekilde bir ağırlatıcı neden olarak değil de bağımsız bir suç şeklinde düzenlenmesi çok daha yerinde olurdu[76].

Kasten adam öldürme suçunun temel şeklinin gerçekleşmesi durumunda ise, fail TCK md. 81/1'de yer alan müebbet hapis cezasına değil, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilecektir. Zira TCK md. 340/1'in 2'nci cümlesi; "*suçun müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur*" şeklindedir.

2. Yargılama

TCK md. 340/2; "*fiil, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlardan ise, soruşturma ve kovuşturma yabancı devletin şikayetine bağlıdır*" şeklindedir. Fıkradan anlaşılan ilk şey, failin TCK md. 340 kapsamında işlediği suçun soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyete tabi olmaması durumunda, soruşturma ve kovuşturmanın re'sen yapılacak olması, ilgili kimsenin ihbar veya şikâyet gibi bir bildirimde bulunmasının şart olmamasıdır[77]. İkinci şey ise, aksi durumda yani işlenen suçun soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyete tabi olması durumunda, soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için yabancı devletin şikâyette bulunmasının gerekli olduğudur[78].

Hatırlanacağı gibi, TCK md 340/2'nin muadili olan ETCK md. 164/2'; "*takibat icrası kendine taarruz olunan kimsenin şikayetnamesine bağlı işlerde ecnebi hükümet tarafından müracaat vukubulmadıkça takibat yapılamaz*" şeklindeydi. Görüldüğü üzere, ETCK dönemindeki düzenlemede 'şikâyet' yerine 'müracaat' kavramı kullanılmaktaydı.

Bu durumda akla şu sorular gelmektedir: Acaba TCK md. 340/2, 342/2 ve başka maddelerde (örneğin md. 11/2'de) bahsedilen şikâyetin kavramının niteliği nedir? Bu şikâyet ile TCK md. 73 ve 125'te bahsedilen şikâyet aynı

---

[76] SOYASLAN, s. 771.

[77] HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 498; ERSOY, s. 68.

[78] ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s. 1323; DONAY, s. 465; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 498; SOYASLAN, s. 771; YENİDÜNYA A. Caner / İÇER Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet, Ankara, 2016, s. 176; YENİSEY Feridun / NUHOĞLU Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. bası, Seçkin, Ankara, 2021, s. 613. Ersoy bunu, "yabancı devletin şikâyette (talepte) bulunması gerekmektedir" (bkz. ERSOY, s. 68, 69) şeklinde ifade etmektedir. Ancak, yukarıda da açıklandığı üzere ceza muhakemesi koşullarından şikâyet ile talep bambaşkadır. Nitelikleri birbirinden farklıdır. Bu itibarla, bu şekilde aynı anlamda kullanılması yerinde olmamıştır.

nitelikte midir? TCK'da bahsedilen 'şikâyet' ile ETCK'da kullanılan 'müracaat' kavramları aynı nitelikte midir? Yine hem TCK'da hem de ETCK'da bahsedilen 'talep' kavramı ile aralarında fark var mıdır?

Öğretide, birer kovuşturma (dava) koşulu olarak ifade edilen 'talep ve müracaatın', Devletin, belli suçlarda belirli makamlar aracılığıyla savcılığa yaptığı şikâyet olduğu[79], diğer bir deyişle şikâyetin birer türü olduğu, ikisi arasındaki farkın ise, talepte bulunma yetkisinin Adalet Bakanına[80], diğerinde farklı bir mercie (yabancı hükümete veya devlete) ait olması, talep üzerine savcılığın dava açmaya (iddianame tanzim etmeye) mecbur olmasına rağmen müracaatta böyle bir mecburiyetin söz konusu olmadığı şeklinde belirtilmektedir[81]. Yine müracaatın şikâyetten farklı olarak herhangi bir süreye bağlı olmadığı ve bir kez yapıldıktan sonra geri alınmasının mümkün olmadığı da ifade edilmektedir[82].

ETCK'da (md. 4, 6 ve 7'de) talep kavramının yanı sıra müracaattan da açıkça ve ayrıca bahsedilmiş (md. 164 ve 165'te) olmasına karşın, TCK'da ise sadece talepten (md. 12[83] ve 13'te) bahsedildiği görülmektedir[84].

Öğretide kimi yazarlar, 'yabancı devletin şikâyeti' şeklinde isimlendirilen TCK md. 340/2'deki bildirimin niteliğinin de şikâyet olduğunu, diğer bir deyişle, TCK md. 73'te düzenlenen şikâyet ile aynı olduğunu, bu itibarla, şikayetle ilgili genel hükümlere tabi bulunduğunu söylenmektedir[85]. Koşulu yine bu şe-

---

79 EREM, s. 1115; KUNTER Nurullah, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. bası, Beta, İstanbul, 1989, s. 94; YENİDÜNYA / İÇER, s. 176; YENİSEY / NUHOĞLU, s. 13.

80 ÖZGENÇ İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 17. bası, Seçkin, Ankara, 2021, s. 695.

81 KUNTER, s. 94; ÖZGENÇ, s. 695.

82 KUNTER, s. 94-95; ÖZGEN Eralp, "Sermaye Piyasası Kanunu'nun 49. maddesi ile Sermaye Piyasası Kurulu'na Tanınan Başvurma Yetkisinin Talep ve Şikâyet Kavramları Bakımından Değerlendirilmesi, Cumhuriyet Savcılarının Takdir Yetkisi", **SPK 15. Yıl Sempozyumu**, SPK Yayınları, Ankara, 1998, s. 194.

83 TCK md. 12'de, "Adalet Bakanının istemi" kavramı kullanılmıştır. Ancak, bizce burada bir yazım hatası söz konusu olup, burada kastedilen TCK md. 13'teki şekliyle "Adalet Bakanının talebi" denilmek istenmiştir. Özbek de TCK md. 12'yi açıklarken Adalet Bakanının talebinden bahsetmektedir. Bkz. ÖZBEK Veli Özer, **Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı**, 4. bası, Seçkin, Ankara, 2010, s. 239.

84 "TCK'da müracaat koşulu yerine şikâyet kavramının kullanıldığı" yönündeki görüş için bkz: ÖZGENÇ, s. 695.

85 DONAY, s. 465; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 498; YENİDÜNYA / İÇER, s. 176; Yenisey - Nuhoğlu, 613. ETCK dönemindeki benzer görüş için bkz: EREM, s. 1115.

kilde isimlendiren başka yazarlar ise, yabancı devletin bu şikayetinin, talep niteliğinde olduğunu belirtmekte, ancak başvuru üzerine yapılan soruşturma neticesinde savcının kamu davası açmak zorunda olmadığını söylemektedir[86].

Görüşlerine katıldığımız diğer yazarlara göre ise, burada bahsedilen şikâyet teknik anlamda şikâyet değildir[87], zira mevzuatımıza göre şikâyetin suçtan zarar gören tarafından yapılması gerekmektedir[88]. Halbuki, yabancı devlet başkanına karşı işlenen bir suçta, yabancı devletin suçtan zarar gören olarak kabulü mümkün değildir. Kaldı ki, 'yabancı devletin şikâyeti' ile ilgili olarak TCK md. 11/2'nin 2'nci cümlesinde; "*bu durumda şikâyet, vatandaşın Türkiye'ye girdiği tarihten itibaren altı ay içinde yapılmalıdır*" denilmektedir. Eğer burada bahsedilen şikâyet teknik anlamda şikâyet olsaydı, suçtan zarar görenin şikâyete konu fiilin ve failin kim olduğunun öğrenilmesinden itibaren altı ay içerisinde yapılması gerekirdi[89]. Ayrıca suçun düzenlendiği bölümde yer alan TCK md. 342'de hakaret suçunun işlenmesi durumunda mağdurun şikayetinden, TCK md. 340 ve 341'de ise, yabancı devletin şikayetinden bahsedilmektedir. Bu da bizce, TCK md. 340'ta bahsedilen şikâyetin teknik anlamda şikâyet olmadığının diğer bir kanıtıdır.

Kanaatimizce, suçun düzenlendiği yer ve suçla korunan hukuki yararlar dikkate alındığında, TCK md. 11/2, 340/2 ve 343'te bahsedilen 'yabancı devletin şikâyeti' tabirini ETCK'da olduğu şekilde, şikâyet türlerinden müracaat ya da AlmCK olduğu şekilde talep olarak kabul etmek (hatta maddede değişikliğe giderek talep koşulu olarak düzenlenmesi) daha doğrudur[90]. Bu sayede, yapılan başvuru üzerine savcılar dava açmak zorunda kalacak, böylelikle suçla korunmak istenen hukuki yararlar daha gerçekçi bir biçimde sağlanmış olacaktır.

TCK'da artık "*müracaat yerine, şikâyet kavramının kullanıldığı*"[91] yönündeki görüş dikkate alındığında da bunu bizce, diğeri ile karıştırılmaması için teknik anlamda şikâyet olarak değil, şikâyetin bir başka türü olarak 'yabancı

---

86 CENTEL Nur / ZAFER Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. bası, Beta, İstanbul, 2020, s. 114.

87 ÖZBEK, s. 235.

88 TCK md. 73'te şikâyette bulunandan, "yetkili kimse" olarak bahsedilse bile, bunu, suçtan zarar görmeyenlerin de şikâyette bulunabileceği şeklinde kabul etmek mümkün değildir. Aynı yönde bkz: ÖZBEK, s. 704.

89 Özbek, 703; YENİSEY / NUHOĞLU, s. 610.

90 ERSOY, s. 53.

91 ÖZGENÇ, s. 695. "Müracaatın, şikâyet anlamında olduğu" yönündeki ETCK dönemindeki görüş için bkz: Majno, s. 64. Bu kavramın kullanılmasının hatalı olduğu yönündeki görüş için de bkz: ERSOY, s. 53.

devletin şikâyeti' şeklinde değerlendirmek ve isimlendirmek gerekmektedir. Bu kabul de bizi, yabancı devlete ait bu müracaatın, diğer şikâyetten farklı olarak herhangi bir süreye bağlı olmadığı ve bir kez yapıldıktan sonra geri alınmasının mümkün olmadığı neticelerine götürecektir[92]. Belirtilenin[93] aksine, bunu talep olarak da nitelendirmek mümkün değildir, zira yukarıda da belirttiğimiz üzere, talep koşulu söz konusu olduğunda savcı iddianame tanzim etmek zorunda olduğu halde, burada böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır[94] ve talep koşulunun gerçekleştirilmesinde yetki yabancı devlete değil, Adalet Bakanına aittir[95].

İster şikâyet ister yabancı devlet şikâyeti, isterse müracaat denilsin, söz konusu yabancı devlet başvurusunun, hükümet kararına dayalı olarak, iade (geri verme) kurumunda olduğu gibi Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla yapılması gerekmektedir[96].

İncelediğimiz suçun ortak hükmü niteliğindeki 'karşılıklılık koşulu' başlıklı TCK md. 343; "*bu bölümde yazılı hükümlerin uygulanması, karşılıklılık koşuluna bağlıdır*" şeklindedir[97]. Bu hükümden, TCK md. 340 kapsamında işlenen suçun soruşturulması ve kovuşturulmasının ister şikâyete tabi olsun ister olmasın (re'sen yapılacak olsun) fail hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesinin, karşılıklılık koşuluna tabi tutulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Öğretide bu koşulun, bir cezalandırılabilme şartı veya suçun ön şartı olduğu da iddia edilmekle birlikte[98], katıldığımız görüşe göre, karşılıklılığın fiilin ağırlığı ile hiçbir ilgi ve alakası olmadığı gibi, işlenen fiilin haksızlık içeriğini veya failin kusurluluğunu da etkilememektedir, sadece fail hakkında muhakeme yapılabilmesinin koşulu olup, bu nedenle şikâyet, izin, talep gibi bir muhakeme koşuludur[99].

---

92 KUNTER, s. 94-95; ÖZGEN, s. 194.

93 CENTEL - ZAFER, s. 114.

94 CENTEL - ZAFER, s. 114; YENİDÜNYA / İÇER, s. 176; YENİSEY / NUHOĞLU, s. 613.

95 ÖZGENÇ, s. 695.

96 DONAY, s. 465; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 498.

97 Düzenlemenin bu ifadenin ne anlama geldiği, suçun maddi unsuru kapsamında mı olduğu, yoksa bir objektif cezalandırılabilme koşulu mu olduğu ya da muhakeme koşulu mu olduğu yönündeki tartışmalara son verecek mahiyette olmadığı, konuya açıklık getirilebilmesi için normda değişiklik yapılması gerektiği yönündeki katıldığımız görüş için bkz: BEKAR Elif, **Objektif Cezalandırılabilme Koşulları ve Bu Koşullar Bağlamında Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Suçlar**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 224.

98 Söz konusu yazarlar ve görüşleri için bkz: ARSLAN / AZİZAĞAOĞLU, s. 1322; BEKAR, 218-222; ERSOY, s. 68 ve dn. 29.

99 BEKAR, s. 224; KUNTER, s. 107; ÖZGENÇ, 682, dn., s. 1196; ERSOY, s. 40-41; YENİSEY / NUHOĞLU, s. 624.

Karşılıklılık koşulu hukuk sözlüğünde, "*mütekabiliyet kuralı; bir devletin, diğer bir devlet vatandaşlarına mahkeme kararlarına veya herhangi bir davranış biçimine karşı tutumuna karşılık, diğer devletin de aynı biçimde davranmasıdır*"[100] şeklinde tanımlanmaktadır. TCK'daki anlamı ise, bir devletin mevzuatında bulunan yabancı devlet mensubuna karşı suçların düzenlendiği hükümlerin, ilgili devletin mevzuatında da benzer şekilde, aynı esasta kabul edilmiş olmasına bağlı olmasıdır[101]. İncelediğimiz suç bakımından, yabancı devlet başkanına karşı işlenen bir suçun muhakemesinin, ancak ilgili devlet başkanının tabi olduğu devletin mevzuatında da düzenleniyor olmasına tabi bulunmasıdır[102].

Konuyla ilgili olarak TCK md. 343'ün madde gerekçesinde; "*madde, Türkiye'de görevli yabancı devlet temsilcilerine veya diplomasi memurlarına veya uluslararası kuruluşların temsilcileri ile bunların diplomatik ayrıcalık ve bağışıklık tanınan memurlarına karşı görevlerinden dolayı herhangi bir suç işlenmesi hâlinde, kanunda o suça özgü cezanın uygulanacağı hükmünü getirmiş bulunmaktadır. Böylece, Türkiye'deki memurlara karşı görevlerinden dolayı işlenecek ve yabancılar bakımından da işlenmesi olanaklı suçlardan dolayı aynı maddeler hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiş olmaktadır*" denilmektedir. Görüldüğü üzere, gerekçe yukarıdaki görüşümüzü destekler mahiyettedir.

Karşılıklılık koşulu ile yerinde bir şekilde yabancı ülkelerin de kendi mevzuatlarında Türkiye Cumhuriyeti'ni, devlet başkanını, temsilcilerine karşı işlenecek benzer suçlarda aynı korumanın sağlanması/temini amaçlanmaktadır[103]. Diğer deyişle, ilgili hükümet, vatandaşı olan Devlet Başkanının, yabancı ülkeye gittiğinde, orada bulunduğunda da aynı haktan, korumadan faydalanacak olmasını temin açısından, o düzenlemenin yabancı ülke mevzuatında da mevcut olmasını temin etmek istemektedir[104]. Amaç bu olmakla birlikte bazı yabancı ülke düzenlemelerinin aksine[105] kanaatimizce bunun için tam karşılık-

---

[100] YILMAZ Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, 5. bası, Yetkin Kitabevi, Ankara, 1996, s. 449.

[101] KUNTER, s. 107.

[102] ERSOY, s. 69.

[103] ERSOY, s. 40.

[104] Konu hakkındaki Alman öğretisine yönelik açıklamalar için bkz: BEKAR, s. 223-224.

[105] Bu koşulun düzenlendiği AlmCK prg. 104-a'da; "*karşılıklılık şartının garanti edilmiş olmasından ve ayrıca suçun işlendiği sırada bu garantinin mevcut olmasından*" (bkz: YENİSEY / PLAGEMANN, s. 170); İtCK md. 300'de de "hükmün, yalnızca yabancı hukukun karşılıklı olarak İtalyan devlet başkanına eşit cezai korumayı garanti ettiği ölçüde uygulanacağından" (bkz: https://www.altalex.com/documents/news/2014/07/14/dei-delitti-contro-la-personalita-dello-stato, (Erişim Tarihi: 10.10.2021) bahsedilmektedir.

lılığın bulunması yani pratikte fiilen uygulanıyor olması şart değildir[106], sadece mevzuatta yer alması yeterlidir. TCK md 340 ve AlmCK prg. 102, İtCK md. 295 ve 296 bu açıdan ele alındığında/karşılaştırıldığında gerek suçun unsurları gerek yaptırımı ve diğer özellikleri açısından karşılıklılık koşulunun bizim açımızdan sağlandığı görülmektedir.

Öğretide, 'Koşulun faydasının diğer devletlerin mevzuatlarında da bu yönde hüküm tesis etme açısından zorlayıcı olacağı yönünde olduğu'[107] ifade edilmekle birlikte, her ülke mevzuatında bulunmamasından, bu görüşün pratikte çok da bir değerinin olmadığı ortadadır.

Karşılıklılık koşulunun uygulanmadığı yabancı bir ülke devlet başkanına karşı bir suç (kasten adam öldürme veya hırsızlık) işlenmesi durumunda ise, fail hakkında TCK md. 340/1 uygulanmaz. Fail, devlete karşı değil de kişiye veya mala karşı suç işlemiş gibi cezalandırılır[108]. TCK'da bu yönde açık bir hüküm olmamakla birlikte, karşılıklılık koşulunun düzenlendiği İtCK md. 300/3, '*eşit cezai korumanın bulunmaması halinde, işlenen suça, kişilere ve mala karşı suçlara yönelik hükümler uygulanır; ama cezası arttırılır*'[109] şeklindedir.

Görevli mahkeme Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 11 ve 12'inci maddeleri gereğince işlenen suça göre Ağır Ceza veya Asliye Ceza Mahkemesidir. Yabancı devlet başkanının canına kastedilmesi, yağma suçunun işlenmesi durumunda görevli mahkeme Ağır Ceza, taşınmaz malının çalınması, hürriyetinden yoksun bırakılması durumunda ise, Asliye Ceza Mahkemesi olacaktır.

Yargılama ise; CMK md. 12/1'deki genel kurala göre suçun işlendiği yer mahkemesince yapılacaktır.

---

[106] EREM, s. 1113; SAVAŞ / MOLLAMAHMUTOĞLU, s. 2059. Sadece mevzuatta var olmasının yeterli olmayacağı, fiilen uygulanması gerektiği yönündeki aksi görüş için bkz: SOYASLAN, s. 770.

[107] EREM, s. 1113-1114.

[108] SOYASLAN, s. 770.

[109] Bkz: https://www.altalex.com/documents/news/2014/07/14/dei-delitti-contro-la-personalita-dello-stato, Erişim Tarihi: 10.10.2021.

NETİCE

Öğretide kimi yazarlarca yerinde bir şekilde belirtildiği üzere, yabancı devlet başkanları ve temsilcilerine karşı Türkiye'de veya yabancı ülkede bir suçun işlenmesi durumunda Türkiye'de bulunan herkes gibi bu kişilerin de zaten cezai koruma altında olup, Devlete Karşı Suçlar kısmında ayrıca bu tarz suçlara TCK md. 340, 342'de olduğu şekilde ayrıca yer verilmesi bizce yerinde olmamıştır.

Suçla korunmak istenen hukuki yarar birden fazla olup, bunlar, uluslararası ilişkilerimizin bozulması tehlikesine neden olabilecek ihlallerin önlenmesine yönelik kamusal yarar ve karşılıklılık koşuluna riayet eden yabancı ülkelerin menfaatleridir.

TCK md. 340/1'de faile yönelik herhangi bir özel belirleme bulunmamaktadır, bu itibarla herkes bu suçun faili olabilir. Fail, bu suçu Türkiye'de veya yabancı ülkede işleyen bir Türk olabileceği gibi, mağdurun tabi olduğu yabancı ülke ile aramızın bozulması için suçu Türkiye'de işleyen bir yabancı da olabilir. Kanaatimizce, bu suçta hem hükümet hem devlet başkanı mağdurdur. Mağdur konumundaki devlet başkanı, ülkenin idare şekline göre, cumhurbaşkanı, başkan, kral, kraliçe, Vatikan açısından Papa vs. olabilir. Maddedeki düzenlemeye göre, suçun işlenmesi için mevzuatımızdaki herhangi bir suçun işlenmesinin yeterli olduğundan, suçun konusu da işlenen suça göre değişiklik gösterecektir.

Suçun hüküm kısmı mevzuatımızdaki herhangi bir suça gönderme yapılarak belirlenmiş olduğundan, suçun hareket kısmı şu veya bundan ibarettir demek ve hareketin sayısı, önemi, işlenme şekli açısından değerlendirme yapmak mümkün değildir. Suçun hareket unsuru da işlenen suça göre değişebilecektir. TCK md. 340'ta herhangi bir suçun işlenmesinden bahsedilmektedir, suçun tamamlanmasından değil. Dolayısıyla işlenen suçun tamamlanmış olmasının veya teşebbüste kalmasının bir önemi bulunmamaktadır.

Suçun düzenlendiği yer, korunan hukuksal yarar gibi hususlar ve TCK md. 11 ve 13'üncü maddeleri dikkate alındığında, madde işlenecek suçun ancak, kasıtlı bir suç olabileceği, bunun yanı sıra saik veya amacın bir öneminin de bulunmadığı anlaşılmaktadır.

TCK md. 340/1'in bütün suçlar bakımından geçerli genel bir ağırlatıcı neden olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır. Madde ile sağlanmak istenen amaç ve korunmak istenen hukuki yararlar dikkate alındığında, suçun bu

şekilde genel bir nitelikli hal olarak düzenlemek yerine, yabancı devlet başkanına karşı özel bir suç şeklinde düzenlenmesi bizce çok daha iyi olurdu.

Somut olayda fail maddi unsurlar kapsamındaki suçun nitelikli halinde hataya düştüğünde, fail bu hatasından, yabancı devlet başkanını öldürmüş veya yaralamış gibi değil, normal bir insanı öldürmüş veya yaralamış gibi cezalandırılarak yararlanacaktır.

Suçun yabancı devlet başkanına karşı işlenmiş olmasından kaynaklı artırım oranının ETCK'daki düzenlemede 1/8'den, 1/2'ye kadar olduğu, düzenlemenin devlete karşı suçlar arasında yer aldığı ve korunan hukuki yararın uluslararası ilişkilerin bozulmasının önlenmesi olduğu düşünüldüğünde, temel cezada sadece 1/8 oranında artırıma gidilebilecek olması bizce yeterli korumayı sağlamaktan uzaktır.

TCK md. 340/2; "*fiil, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlardan ise, soruşturma ve kovuşturma yabancı devletin şikayetine bağlıdır*" şeklindedir. Bizce burada bahsedilen şikâyet, TCK md. 73'te yer alan teknik anlamda şikâyet değildir, zira mevzuatımıza göre şikâyetin suçtan zarar gören tarafından yapılması gerekmektedir. Ayrıca TCK md. 342'de hakaret suçunun işlenmesi durumunda mağdurun şikayetinden, TCK md. 340 ve 341'de ise, yabancı devletin şikayetinden bahsedilmektedir. Bu da bizce, TCK md. 340'ta bahsedilen şikâyetin teknik anlamda şikâyet olmadığının diğer bir kanıtıdır.

İncelediğimiz suçun ortak hükmü niteliğindeki 'karşılıklılık koşulu' başlıklı TCK md. 343; "*bu bölümde yazılı hükümlerin uygulanması, karşılıklılık koşuluna bağlıdır*" şeklindedir. Aksini iddia edenler olsa da karşılıklılığın fiilin ağırlığı ile hiçbir ilgi ve alakası olmadığı gibi, işlenen fiilin haksızlık içeriğini veya failin kusurluluğunu da etkilememektedir, sadece fail hakkında muhakeme yapılabilmesinin koşulu olup, bu nedenle şikâyet, izin, talep gibi bir muhakeme koşuludur. Karşılıklılık koşulu ile yerinde bir şekilde yabancı ülkelerin de kendi mevzuatlarında Türkiye Cumhuriyeti'ni, devlet başkanını, temsilcilerine karşı işlenecek benzer suçlarda aynı korumanın sağlanması/temini amaçlanmaktadır. Amaç bu olmakla birlikte bazı yabancı ülke düzenlemelerinin aksine tam karşılıklılığın bulunması yani pratikte fiilen uygulanıyor olması şart değildir, mevzuatta yer alması yeterlidir.

KAYNAKÇA

ARSLAN Çetin / AZİZAĞAOĞLU Bahattin, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Asil Yayıncılık, Ankara, 2004.

ARTUK M. Emin / GÖKCEN Ahmet / ALŞAHİN M. Emin / ÇAKIR Kerem, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 15. bası, Adalet, Ankara, 2021.

BEKAR Elif, **Objektif Cezalandırılabilme Koşulları ve Bu Koşullar Bağlamında Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Suçlar**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

CENTEL Nur / ZAFER Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. bası, Beta, İstanbul, 2020.

DONAY Süheyl, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Beta, İstanbul, 2007.

Enclopedia di Dritto, C: XII, Milano.

EREM Faruk, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, C: II, Seçkin, Ankara, 1993.

ERSOY Uğur, "Türk ve Alman Ceza Hukukunda Yabancı Devletlere Karşı İşlenen Suçlar", **CHD**, s. 35, 2017, ss. 25-87.

FIANDACA Giovanni / MUSKO Enzo, **Dritto Penale, Parte Speciale**, c: I, Bologna, 1993.

GÖZÜBÜYÜK A. Pulat, **Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, c: II, Bs. 4, Kazancı Yayımları, İstanbul, 1980.

HAFIZOĞULLARI Zeki / ÖZEN Muharrem, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler-Millete ve Devlete Karşı Suçlar**, 1. bası, US-A Yayıncılık, Ankara, 2016.

KUNTER Nurullah, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. bası, Beta, İstanbul, 1989.

MAJNO, **Ceza Kanunu Şerhi-Türk ve İtalyan Ceza Kanunları Şerhi**, c: II, Yargıtay Yayımları, Ankara, 1978.

ÖZBEK Veli Özer, **Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı**, 4. bası, Seçkin, Ankara, 2010.

ÖZEK Çetin, **Devlet Başkanına Karşı Suçlar**, İÜHF Yayını, İstanbul, 1970.

ÖZGEN Eralp, "Sermaye Piyasası Kanunu'nun 49. maddesi ile Sermaye Piyasası Kurulu'na Tanınan Başvurma Yetkisinin Talep ve Şikâyet Kavramları Bakımından Değerlendirilmesi, Cumhuriyet Savcılarının Takdir Yetkisi", **SPK 15. Yıl Sempozyumu**, SPK Yayınları, Ankara, 1998.

ÖZGENÇ İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 17. bası, Seçkin, Ankara, 2021.

SAVAŞ Vural / MOLLAMAHMUTOĞLU Sadık, **Türk Ceza Kanunu'nun Yorumu**, c. II, 2. bası, Seçkin, Ankara, 1998.

SOYASLAN Doğan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 13. bası, Yetkin, Ankara, 2020.

YENİDÜNYA A. Caner / İÇER Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet, Ankara, 2016.

YENİSEY Feridun / NUHOĞLU Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. bası, Seçkin, Ankara, 2021.

YENİSEY Feridun / PLAGEMANN Gottfried, **Alman Ceza Kanunu**, Beta, İstanbul, 2009.

YILMAZ Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, 5. bası, Yetkin Kitabevi, Ankara, 1996.